

PER ENTENDRE EL CAPITAL DE MARX

1ª entrega

Antoni Puig Solé

PRESENTACIÓ

El Capital de Marx consta de tres llibres dividits en 18 seccions i 98 capítols que omplen més de 2.000 pàgines.

El llibre Primer incorpora 7 seccions que en conjunt agrupen 25 capítols. El Segon 3 seccions i 21 capítols. El Tercer 7 seccions amb 52 capítols.

Marx només va poder veure publicat el llibre Primer en 1867, perquè la mort li va arribar quan tenia molt avançada la resta de l'obra. Més endavant, Engels va recopilar els manuscrits, va emplenar el text on Marx només havia deixat alguns esbossos i va publicar el llibre Segon en 1885 quan Marx ja havia mort i el llibre Tercer en 1894.

Estem, doncs, davant una obra immensa que exigeix hores i hores de lectura, la qual cosa, a primera vista, pot semblar esgotador.

Però com deia el propi Marx en el pròleg de l'edició francesa del llibre Primer: *“Per a la ciència no hi ha dreceres, i només tenen la possibilitat d'arribar als seus cims lluminosos aquells que no temen fatigar-se en escalar els pendents més pronunciats.”*

El material que ofereixo al lector recull notes, esquemes, supòsits pràctics i reflexions que vaig redactant a mida que progresso, dia a dia, en la lectura d'*El Capital*. El meu desig és socialitzar-ho.

El redactat segueix el mateix recorregut que *El Capital* de Marx (pas a pas, secció a secció i capítol a capítol). Confio que això permetrà al lector desplaçar-se “amb el sarró mig ple” cap als trams d'*El Capital* on momentàniament trobi menys esculls.

De moment només ofereixo la part corresponent al llibre Primer, que com deia més amunt, va ser l'únic que va sortir de l'impremta en vida de Marx. Tinc la intenció de lliurar en un futur, les parts corresponents als dos llibres restants.

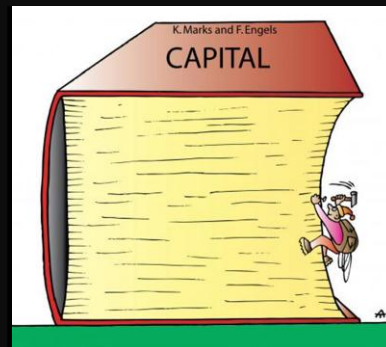
Aquest text no ha de veure's com una drecera per evitar "els pendents pronunciats" d'El Capital. Únicament permet algunes maniobres temporals de preparació, entrenament i aproximació que han d'acompanyar-se, des del primer moment, de la lectura directa de l'obra mestra de Marx.

El lector, tard o d'hora, hauria de proposar-se llegir pel seu propi compte El Capital amb el mateix ordre que Marx i Engels el van deixar. L'obra s'ho val!

Acabo d'escriure aquestes pàgines en una conjuntura convulsa en la qual la lluita per l'alliberament nacional pren dimensions desconegudes fins ara. Sóc del parer que aquesta lluita ha d'anar de la mà de la lluita per l'alliberament social. És necessari remarcar l'opressió a la que la nostra nació està sotmesa. Però a la vegada hem de posar al descobert els continguts del sistema capitalista que explota a la classe obrera catalana i internacional. Per fer-ho tenim en Karl Marx un mestre imprescindible i en El Capital una bona eina .

ATREVIR-SE AMB "EL CAPITAL"

El capital parla a les clares de la vida concreta de les classes treballadors i posa al descobert l'explotació a la qual el capitalisme les sotmet.

El Capital és la gran obra de Marx, a la qual va dedicar una gran part de la seva vida des de 1850 i per la qual va sacrificar el millor de la seva existència personal i familiar. Sobre aquesta obra ha de ser jutjat Marx, però aquest judici ha de formular-se després d'una lectura completa i pacient.

Secció Primera. MERCADERIA I DINERS

El Capital, tal com finalment ens el va deixar Engels, consta de tres llibres. El Primer es destina al procés de producció, el Segon al procés de circulació i el Tercer al procés de producció en el seu conjunt.

Paradoxalment, la Secció Primera del llibre Primer d'*El Capital*, se situa en el terreny de la circulació de les mercaderies, la qual cosa segons acabem de veure, semblava reservada per al llibre Segon.

En constatar aquesta peculiaritat, hom pot tenir la impressió que Marx fa el mateix que els economistes burgesos que parteixen del mercat, on segons ells, impera el regne de la llibertat i la igualtat. Com es veurà a continuació, Marx fa justament el contrari.

Una societat mercantil comporta una organització social diferent de les precedents. Abans, una gran part de les persones que treballaven se sostenien amb els béns d'ús obtinguts amb el seu propi treball, és a dir, treballaven per produir les coses que elles mateixes consumien o que havien de lliurar a les classes dominants.

Sota el capitalisme, en canvi, la gent sol contribuir a produir coses que després són intercanviades. D'aquesta forma, el procés social de treball es coordina indirectament a través de l'intercanvi i les relacions entre persones es manifesten a través de les mercaderies que produeixen, compren i venen.

Marx se situa al món de les mercaderies amb la finalitat de desvetllar els seus secrets i a partir d'aquí va teixint la seva peculiar teoria laboral del valor. Això li permet recordar, com ja van fer els clàssics, que les mercaderies tenen un valor que és una expressió del treball que incorporen. En donar aquest pas, Marx ja ens dirigeix cap al terreny de la producció.

Però hi ha molts tipus de treballs. Per solucionar aquest dilema Marx es veu en la necessitat d'indagar fins a un punt al que van ser incapaços d'arribar els seus predecessors i formular un dels seus grans descobriments: el concepte de treball abstracte socialment necessari.

La producció capitalista opera mitjançant un procés particular i molt complex que els éssers humans no controlem i que en bona mesura desconeixem, la qual cosa va portar a Adam Smith a parlar de mà invisible. Però més que de mà invisible, caldria parlar d'obscurantisme. És el que precisament fa Marx, amb la

seva anàlisi magistral sobre el fetitxisme de la mercaderia amb què culmina el Capítol I.

En una societat capitalista, els diners ho tenyeixen tot. Les mercaderies s'intercanvien per diners. Els tributs ja no es paguen en espècies com es feia en les societats precedents, sinó que també adopten forma dinerària. La gent ja no estalvia acumulant béns d'ús sinó que acumula diners, generalment a través d'entitats financeres. Això ens pot ajudar a entendre per què en la mateixa Secció en la qual Marx parla de la mercaderia i de l'intercanvi, parla immediatament després del vil metall i ens desgrana totes i cadascuna de les seves funcions.

Capítol I. LA MERCADERIA I LA TEORIA LABORAL DEL VALOR

Marx comença *El Capital* amb una breu al·lusió a la riquesa. No es refereix a la "riquesa de les nacions" (com va fer Adam Smith). Es refereix a la riquesa en el sistema de producció capitalista.

En examinar el capitalisme, Marx recorre a l'abstracció. En un primer moment analitza una part (la mercaderia) de la totalitat i després, en els capítols posteriors, afegeix més i més aspectes de la societat capitalista.

I.1.- LA RIQUESA I LES MERCADERIES

La gent del carrer acostuma pensar que les causes de la riquesa (i de la pobresa o de la misèria), són difícils d'entendre. Sovint, la riquesa s'associa a la possessió de diners. Ara bé, els diners només tenen sentit quan permet comprar coses.

En les societats capitalistes, la riquesa objectiva irromp com un munt de béns que es poden comprar, vendre o acumular i que anomenem mercaderies.

$$\text{Riquesa} = \sum \text{de mercaderies}$$

A la vegada, la tinença o no de mercaderies, permet definir la pobresa (possessió limitada a les mercaderies necessàries per assegurar la supervivència) i la misèria (falta fins i tot de les mercaderies imprescindibles).

Per aquest motiu, si volem esbrinar com funciona la societat capitalista, és interessant partir de l'anàlisi de la mercaderia. Això ens ajudarà, més endavant, a observar com es produeixen aquestes mercaderies, com circulen i on va a parar la riquesa que tot plegat s'origina.

I.2.-LA DOBLE CARA DE LA MERCADERIA: EL VALOR D'ÚS I EL VALOR DE CANVI

Quan un individu, sigui a títol personal, o amb altres, fabrica un producte, ho fa amb la pretensió de solucionar necessitats humanes i a això ho anomenem utilitat o valor d'ús. El valor d'ús es refereix a la forma i a la naturalesa del bé produït.

Un producte és útil quan té una sèrie de qualitats que l'habiliten per satisfer tal o tal necessitat o grup de necessitats.

Un tros de paper és útil per escriure unes notes, embolicar un regal, editar un llibre, pintar un dibuix, anar al bany..., o fer una figura amb papiroflèxia.

Encara que hi ha una clara diferència qualitativa pel que fa a si el paper s'utilitza d'una o una altra forma, totes aquestes possibilitats es desprenen de les seves qualitats, del seu cos físic. Són possibles valors d'ús.

MERCADERIA	Valor d'ús	Substancia del valor
	Valor de canvi	Magnitud del valor

Sabem que hi ha moltes coses que tenen valor d'ús sense necessitat de ser resultat directe d'un procés de producció. En determinades circumstàncies, una pedra pot ser tan útil com un paper, ja que també si pot incorporar un dibuix o fins i tot gravar una inscripció. Però el paper és fruit de la matèria que subministra la naturalesa i del treball humà, i això últim, com veurem a continuació, li transfereix valor i l'eleva a la condició de mercaderia. La pedra, en canvi, ens la subministra directament la naturalesa, per la qual cosa, no reuneix una de les condicions necessàries per adoptar la forma de mercaderia. Però a vegades. Quan ens arriba, la pedra porta incorporat el treball del picapedrer entre d'altres; aleshores aquesta pedra ja és una mercaderia.

Una característica important que trobem en el paper i que també trobem en la resta de mercaderia, és la possibilitat de reproduir-lo tants cops com es vulgui, associant la reproducció a una estructura de despeses particular.

Aquesta última característica ens porta a la conclusió que un quadre original de Picasso i altres obres d'art no poden considerar-se estrictament una mercaderia (això no vol dir que no tingui preu) donada la seva condició de peça única i irrepetible. Per contra, un llibre il·lustrat que copiï i comentï els quadres de Picasso, es pot reproduir tantes vegades com es desitgi, i aquest llibre serà una mercaderia.

La mercaderia no es produeix per al consum personal, sinó per intercanviar-la. Això significa que la mercaderia té una finalitat social. Una truita que cuinem per a la nostra família, no és una mercaderia. La mateixa truita cuinada en un bar per servir un entrepà a un client, sí que reuneix la condició de mercaderia.

El que determina la condició de mercaderia dels valors d'ús són les relacions socials que comporten:

- o són fruits de treballs privats exercits dins d'una determinada divisió social del treball

- o i després de ser produïdes canvien de mans.

Així i tot, no totes les coses que tenen valor d'ús, porten treball humà incorporat, són reproduïbles i canvien de mans, reuneixen la condició de mercaderies. El pagès de l'Edat Mitjana produïa el blat del tribut per al senyor feudal i el blat del delme per al capellà; i, no obstant això, malgrat produir-lo per a uns altres, ni el blat del tribut ni el blat del delme eren mercaderies ja que no s'intercanviava.

Les circumstàncies es modifiquen de manera radical quan el blat es ven a un forner, una multinacional de l'alimentació,..., o un especulador. Llavors sí que reuneix la condició de mercaderia en obtenir-se a canvi de diners o d'una altra mercaderia.

La mercaderia compleix estrictament diverses condicions:

- o Té valor d'ús.
- o És reproduïble.
- o És un producte del treball humà.
- o Es produeix amb la finalitat de ser intercanviada.
- o Canvia de mans.
- o El propietari l'aliena, o bé a canvi d'una/es altra/es mercaderia/es, o bé a canvi de diners.

Les mercaderies poden ser tant un ben moble com a immoble. No han de prendre necessàriament una forma material: poden ser un producte intangible o un servei (un reconeixement mèdic, un assessorament jurídic, un programa d'ordinador, una obra de teatre, etc.).

També poden utilitzar-se de maneres diferents. En uns casos serviran com a mitjans de producció (és a dir, com a eines o recursos per produir altres mercaderies). En uns altres, com a mitjans de subsistència o d'oci.

Aquesta varietat funcional la podem il·lustrar de nou amb el paper del nostre exemple: si s'usa per anar al bany, satisfà una necessitat humana de manera directa; si serveix per editar un llibre, actua com a mitjà de producció.

Tant en un cas com en un altre, els valors d'ús es poden consumir i destruir en un període de temps prolongat (una màquina, un automòbil, una casa, un llibre, etc.) o breu (el paper higiènic, la gasolina, la pintura, una laminadura, etc.).

I.3.-EL TREBALL COM A FONT DE VALOR

Per assegurar la intercanviabilitat, les mercaderies han de comptar amb una qualitat comuna que permeti comparar-les.

Quina és aquesta qualitat?

No és ni el pes, ni la densitat, ni la longitud, ni la composició molecular, ni les característiques físiques, ni les propietats geomètriques, etc. L'única qualitat que comparteixen és que totes són producte del treball humà.

Moltes coses que existeixen en la naturalesa tenen valor d'ús, però no sempre són fruit del treball (l'aire que respirem, l'aigua corrent dels rius, els fruits silvestres, les pedres...). Al no portar treball incorporat no tenen valor.

I.3.1.-Treball concret i treball abstracte

El treball humà és divers. Algunes persones tallen l'herba, unes altres tallen els cabells, visiten als malalts, fabriquen un ordinador,..., serveixen menjar o reparen automòbils.

Per això, el treball incorporat a cadascuna de les mercaderies apareix com un treball específic que es diferencia d'altres treballs. Cada mercaderia particular necessita un treball especial que anomenem treball concret.

Ara bé, si fem abstracció dels trets particulars podem veure que tots els treballs concrets, siguin manuals o intel·lectuals, s'assemblen perquè representen sempre una despesa d'energia humana. Això ens porta a incorporar el concepte de treball abstracte, que no és una altra cosa que el treball despulat de les particularitats vinculades a cada tasca, professió o ofici.

L'oposició entre treball concret i treball abstracte és dialèctica, ja que el treball incorporat en una mercaderia és alhora concret i abstracte.

El que dóna valor a una mercaderia és la incorporació de treball abstracte, o sigui, treball humà genèric.

I.3.2.-Treball simple i treball complex

Els treballs es diferencien per la durada, per la duresa, per la intensitat,..., i per la qualificació. Certs treballs penosos necessiten més despesa d'energia, creant així més quantitat de valor. Per a realitzar determinades tasques és necessari treball qualificat i això requereix una despesa d'energia prèvia tant per al que aprèn com per al que ensenya. Aquesta diferenciació ens condueix a la noció de treball simple i treball complex.

EL TREBALL HUMÀ	
<p>Treball simple → VS (Valor del treball)</p> <p>Treball complex → $VS (1+K) = Vc$ (Valor del treball complex)</p> <p>Coeficient amplificador o multiplicador (K)</p>	<p>El treball mitjà simple és aquell treball comú, sense la necessitat d'un desenvolupament especial.</p>
	<p>Es denomina treball complex o qualificat al treball socialment condensat i multiplicat per l'aprenentatge, i que per tant exigeix una formació i una preparació professional més dilatada que el terme mitjà.</p>

o El treball simple és la despesa d'energia de la qual en terme mitjà disposa tot ésser humà en el seu organisme físic, sense necessitat de desenvolupament especial.

o El treball complex és un treball que incorpora una sèrie d'elements que han desplegat les potencialitats del treball per sobre de la mitjana social.

1.3.3.- El temps de treball socialment necessari. La productivitat.

No totes les persones tenen les mateixes habilitats. A més, unes treballen amb uns mitjans de producció i/o amb un medi natural més productiu o propici que unes altres.

Quan dos productors de mercaderies similars es desplacen al mercat, el que ha gastat més temps i més treball per produir-la no pot pretendre vendre la seva mercaderia més cara que el que ha treballat amb una habilitat millor, amb uns mitjans més perfeccionats o en un entorn més favorable.

Per això, en parlar del treball incorporat en una mercaderia, no ens estem referint de forma individualitzada a cada treball i a cada mercaderia. Ens referim al temps de treball socialment necessari, que és aquell que es requereix per produir una mercaderia concreta en les condicions normals de producció i amb el grau mitjà de destresa i intensitat del treball imperants en cada període històric.

Això significa que si una empresa queda relegada tecnològicament i empra el doble de temps del que és necessari socialment, el treball realitzat en aquesta empresa durant una jornada de 8 hores, només inclourà el valor corresponent a 4 hores. En canvi, en una empresa punta, que només necessiti el 50% de temps de treball necessari socialment, el treball realitzat en una jornada de 8 hores contindrà el valor corresponent a 16.

Aquest mateix fenomen també el podem observar a través dels efectes derivats de les millores de productivitat. Quan s'escurça el temps de treball necessari per la producció d'una mercaderia, augmenta el nombre de mercaderies produïdes, però el seu valor unitari minva.

Per tant, la magnitud del valor d'una mercaderia:

- o canvia en raó directa a la quantitat del treball que en ella s'inverteix
- o i en raó inversa a la capacitat productiva d'aquest treball.

1.3.4.- El treball viu i el treball mort

La comptabilitat de costos permet analitzar tots els elements que participen en la producció d'una mercaderia. D'una banda comptabilitzem el desgast de les màquines i els edificis, el preu de les matèries primeres principals i de les matèries primeres auxiliars. Per l'altre els salaris dels treballadors i treballadores.

Les màquines, els edificis i les matèries primeres són fruit del treball humà i en la seva producció també s'han utilitzat màquines, edificis i matèries primeres. És evident que com més enrere anem, més tendeix a reduir-se tot a treball.

- o El treball viu, o treball present, és el directament aportat pels treballadors i les treballadores en el moment en el qual la producció es duu a terme.
- o El treball mort, o treball passat, és el que ha quedat incorporat a les matèries primeres, a les màquines,... i als edificis que s'empren en la producció.

Aquesta diferenciació posa de nou al descobert que la producció de qualsevol article és impossible sense el treball. Tant l'article més simple com la màquina més complicada són el resultat de l'activitat laboral de les classes treballadores.

Per regla general, les persones parlem dels forners que produeixen pa, dels miners que extreuen el carbó, dels paletes que construeixen cases, i així successivament; però això no és del tot cert ja que aquestes activitats productives són possibles gràcies al treball de més gent. Abans que el forner produeixi el pa, ha estat necessari collir el blat i moldre'l per poder disposar de la farina. Abans que el miner baixi al pou altres treballadors han actuat de forma cooperativa treballant en la mateixa mina o fora d'ella produint les eines de treball necessàries per a l'extracció. En tots dos casos, també ha estat necessària l'activitat humana per proporcionar habitatge, edificis, menjar, mobles, roba, etc. El forner, el miner o el paleta realitzen un acte social necessari dins d'un procés de producció en el qual participen de forma directa. D'altra banda, no seran ells qui consumirà el conjunt de les mercaderies que ajuden a produir. La major part d'aquestes mercaderies es vendran i després satisfaran tal o tal necessitat.

1.3.5.- Explicació complementària a través de la prova de l'absurd

A hores d'ara, el lector ja haurà intuït, que el camí que ens suggereix Marx per a demostrar la teoria laboral del valor, és costerut.

Alguns autors han incorporat una explicació complementària -la denominarem prova de l'absurd- que ajuda a comprendre la teoria laboral del valor i descobrir la seva validesa.

Es tractaria d'imaginar el que ocurriria si el treball no existís:

- 1ª Suposem, en primer lloc, que la producció (serveis inclosos) quedés automatitzada del tot. En no haver-hi treball humà no es generarien rendes i la distribució dels productes, que gràcies a l'automatització es podrien reproduir quan volguéssim, ja no es faria a través de la venda. D'aquesta forma, el valor de canvi desapareixeria.
- 2ª Imaginem, en segon lloc, dues catàstrofes. La primera ho destrueix tot a excepció dels éssers humans i els recursos naturals que es preserven: això permetria als supervivents reprendre la producció i reconstruir tot allò que abans s'havia destruït. En la segona es produeix la situació inversa: els mitjans de producció i tots els recursos naturals queden intactes, els

éssers humans, en canvi, queden inhabilitats per treballar. Llavors les màquines i les fàbriques serien inútils.

Com veurem més endavant, hi ha un problema en la substitució d'humans per màquines. Les màquines poden fer moltes coses, però tenen una tara: no creen valor; es limiten a transferir-lo. Així, mentre els capitalistes substitueixen als humans per les màquines amb l'afany d'obtenir més beneficis a curt termini, corren el risc de crear menys valor en el llarg termini. Els preus de les mercaderies cauen en disminuir el treball humà que incorporen.

Això ho estem comprovant ara mateix amb la reproducció de música. Molts de nosaltres hem comprat una gravadora i podem disposar, gairebé de forma gratuïta, d'una discografia completa que fa anys ens hagués costat una fortuna. No és això una nova prova que en prescindir del treball humà el valor de les coses desapareix?

Els alquimistes de l'Edat Mitjana van pretendre trobar una manera de transformar els metalls comuns en or i deien que així tothom seria ric. Però què succeiria si tot es pogués convertir en or per art de màgia? Doncs que l'or ja no portaria treball incorporat i per tant no tindria valor. L'alquímia no és només científicament impossible. Tampoc té viabilitat econòmica ja que es planteja fer rica a la gent lliurant-li un objecte sense valor.

I.4.-LES FORMES DE VALOR O EL VALOR DE CANVI

El valor de canvi és un concepte abstracte, allunyat de la realitat dels éssers humans que observem en la societat capitalista mentre duen a terme un treball concret i on es produeixen, s'intercanvien i es consumeixen mercaderies, també concretes.

No obstant això, en les línies anteriors hem arribat a aquest valor de canvi a partir d'alguna cosa que sí percebem: la mercaderia com a valor d'ús, amb la qual ens relacionem a diari.

Analitzant la realitat perceptible de la mercaderia, hem posat al descobert allò no observat de manera directa i així hem arribat a descobrir el seu valor formulant el concepte de treball abstracte socialment necessari.

Ara hem de tornar a la realitat perceptible, però situant-nos en el món de la circulació de les mercaderies, i veure com en aquest món es manifesta el seu valor a través de l'intercanvi, o sigui, com el valor pren forma.

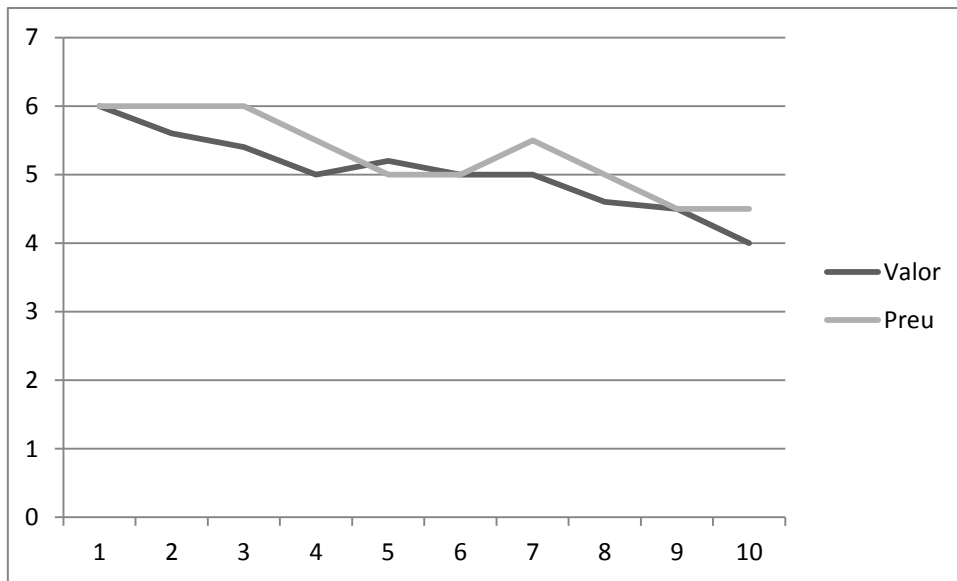
Contingut material	La utilitat (o valor d'ús) és la primera condició per a l'existència d'una mercaderia ja que és la seva part sensorial. És la forma concreta de manifestació.
Substància del valor	El valor de canvi es desprèn de l'element comú però imperceptible que connecta a tots els valors d'ús, diferents en aparença. Aquest element no és altre que el treball abstracte socialment necessari i d'ell es desprèn la substància del valor.
Magnitud del valor	La magnitud fa referència a la grandària, és a dir, a una determinada proporció quantitativa. En el cas del valor de la mercaderia ens estem referint a la quantia de treball socialment necessari per a la seva reproducció. Quan Marx parla de valor, sense adjectivar, es refereix a aquesta magnitud.
Expressió del valor	L'expressió del valor és la manera com el valor es manifesta i això, en les societats mercantilitzades, ens obliga a utilitzar l'expressió "valor de canvi". La figura més acabada del valor de canvi és la forma monetària.

1.4.1.-Distinció entre valor i preu

El valor és el que tenen en comú totes les mercaderies i hem pogut comprovar que aquest element comú no és altra cosa que el temps de treball socialment necessari per produir-les. Però el valor es manifesta a través del valor de canvi i la manera més acabada de manifestar-se es per mitja de la forma dinerària.

Valor de canvi	Aparença
Valor	Essència

Ara bé, el valor i el preu no són el mateix. El valor d'un parell de sabates pot ser de 3 hores de treball. No obstant això, aquestes hores no es veuen per enlloc quan comprem les sabates. Només ens assabentem del preu.

En el preu, a més del valor intervenen altres factors: oferta i demanda, pràctiques monopolistes, especulació, innovació tècnica, grau d'utilització de les plantes productives, dominació imperialista, dependència econòmica, etc. Tot i així, els preus de les mercaderies oscil·len a partir d'un punt central: el seu valor. Les oscil·lacions formen part d'un procés conflictiu que provoca la reestructuració contínua del sistema productiu.

Hi ha fins i tot situacions en què s'ha treballat en va i el producte obtingut no té valor i aleshores tampoc té preu. En altres ocasions es produeix una mercaderia que es ven estrictament pel seu valor. De vegades es produeix una mercaderia que es ven per damunt o per sota d'aquest seu valor. Així, dia a dia es posa de manifest la no-identitat entre valor i preu.

1.4.2.- El valor de canvi

La naturalesa de les coses no es pot comprendre de manera aïllada. Només podem entendre cadascuna d'elles comparant-les amb altres. La comparació també és necessària per analitzar el valor de canvi de les mercaderies ja que cap mercaderia pot expressar el seu valor en ella mateixa, necessita fer-ho a través d'una altra mercaderia amb la que s'emmiralla.

El valor de canvi és la manifestació externa del valor de la mercaderia. Es canvien mercaderies amb valors equivalents.

La forma més simple i més antiga d'intercanvi és la barata, on el posseïdor d'una mercaderia se'n desprèn per obtenir-ne una altra.

Es pot canviar, per exemple, un parell de sabates per tres camises. Aquesta operació és factible ja que les sabates i la camisa són fruit de la combinació de dos elements comuns: la matèria que subministra la naturalesa, i el treball humà.

A hores d'ara parlar de la barata pot semblar absurd. Normalment, no intercanviem fruita per verdura, roba per electrodomèstics o sabates per camises, com en el nostre exemple. Més aviat canviem mercaderies per diners, i després comprem altres mercaderies amb els diners obtinguts.

Nosaltres ens detindrem en la barata només com un punt de partida que ens conduirà a les transaccions entre mercaderies i diners i entre diners i mercaderies amb les quals tots estem familiaritzats. Aquí, més que reflexionar sobre la barata, com a forma simple i singular d'intercanvi, ens interès descobrir els secrets de la forma de valor que aquest tipus d'intercanvi implica.

LA FORMA SIMPLE DE VALOR

Per poder representar el valor de canvi d'una mercaderia aquest valor s'ha d'equiparar amb un altre valor de canvi.

El valor d'una mercaderia A no pot ser expressat en quantitat de treball, ja que aquesta quantitat no consta per cap part. El seu valor s'expressa a través d'una altra mercaderia.

FORME SIMPLE, CONCRETA O FORTUITA DEL VALOR

Un parell de sabates = Tres camises

$$M1 = M2$$

El parell de sabates i les tres camises que hem pres com a punt de partida, conformen els dos pols d'una igualtat. Tots dos pols es necessiten mútuament ja que retraten una mateixa equivalència de valor. En cas contrari la igualtat no existiria.

El valor del parell de sabates, realitat abstracta, adopta en aquest acte d'intercanvi la forma concreta de tres camises. Dit d'una altra manera: el parell de sabates val tres camises.

Si el parell de sabates no s'enfrontés amb les camises, no es podria esbrinar el seu veritable valor. L'equiparació iguala el treball humà que els és comú. És cert que es tracta de dos treballs concrets diferents, però ambdues mercaderies tenen com a denominador comú la incorporació de treball abstracte. Per produir el parell de sabates del nostre exemple sembla que va ser necessari el triple de treball abstracte que per produir una camisa.

El parell de sabates, doncs, expressa de fet el seu propi valor a través de les tres camises. La forma d'equivalent d'una mercaderia és, per tant, l'expressió de la seva immediata intercanviabilitat amb una altra mercaderia.

Una vegada hem observat la forma més simple de l'intercanvi, podem fer un pas endavant i constatar una cosa tan evident com que una mercaderia pot ser canviada successivament per moltes mercaderies diferents.

Ara el parell de sabates no reflectirà únicament el seu equivalent en les camises. També el lluirà en una quantia determinada d'altres mercaderies i això permet contemplar el valor en forma desplegada o desenvolupada.

FORMA DESPLEGADA O DESENVOLUPADA TOTAL DEL VALOR
<p>Un parell de sabates = Tres camises = Deu pastissos = Cinc quilos de carn = Deu dotzenes d'ous, = Un gram d'or</p> <p style="text-align: center;">$M_1 = M_2 = M_3 = M_4 = M_5, \dots, = M_n$</p>

A partir d'aquest desenvolupament podem construir una sèrie infinita d'equivalències. No tenim una única igualtat: n'obtenim una pila!

El pas següent podria ser reordenar aquesta filera tan llarga de mercaderies i equiparar a totes i cadascuna d'elles amb una única mercaderia intermediària. Aquesta mercaderia jugarà ja un paper d'equivalent general. Dit d'una altra forma: s'haurà transformat en diners.

FORMA GENERAL DEL VALOR		
Un parell de sabates	=	Un gram d'or
Tres camises	=	Un gram d'or

Deu pastissos	=	Un gram d'or
Cinc quilos de carn	=	Un gram d'or
Deu dotzenes d'ou	=	Un gram d'or
.....		

El diner és una mercaderia capaç de reflectir directament el valor contingut en totes les demes. És un referent per mesurar els valors.

En altres paraules: l'equivalent general és una mercaderia que es pot canviar, sense cap tipus de problema, per qualsevol altra. Tothom l'accepta.

D'aquesta manera podem arribar a la fórmula dinerària amb la qual estem més familiaritzats i on cadascuna de les mercaderies expressa el seu valor en una mateixa unitat.

LA FORMA DINERARIA		
Un parell de sabates	=	a unitats de diner
Una camisa	=	b unitats de diner
Un pastis	=	c unitats de diner
Un quilo de carn	=	d unitats de diner
Una dotzenes d'ou	=	e unitats de diner
M	=	D

I.5.- EL CARÀCTER DE FETITXE DE LA MERCADERIES I EL SEU SECRET

L'intercanvi de mercaderies es va generalitzant a mesura que progressa la divisió del treball. Això engendra relacions de dependència entre les persones i entre els països. En general, la mercaderia apareix investida d'un poder misteriós que amaga el veritable rostre de les relacions de producció i dona lloc al que Marx anomena el fetitxisme de la mercaderia.

Un fetitxe és un objecte creat pels humans al que s'atribueix un poder sobrenatural i al que els seus propis creadors rendeixen culte. Les relíquies, són exemples concrets de fetitxes.

En observar els automòbils, el pa, una pilota..., la pasta de dents o un tros de paper, no arribem a veure el treball que els va crear. Tampoc veiem les relacions socials que s'han establert en el procés de producció.

Els pintors, forners, perruquers, fusters o cambrers no es relacionen directament uns amb altres com a treballadors. En canvi, les mercaderies que produeixen es troben al mercat i s'intercanvien entre elles. Les relacions materials entre persones es converteixen en les relacions socials entre coses.

Com el fetitxe, la mercaderia és una creació humana que exerceix la tirania sobre els seus creadors. A través de l'intercanvi, la mercaderia imposa les relacions socials, la divisió social del treball i les relacions entre productors.

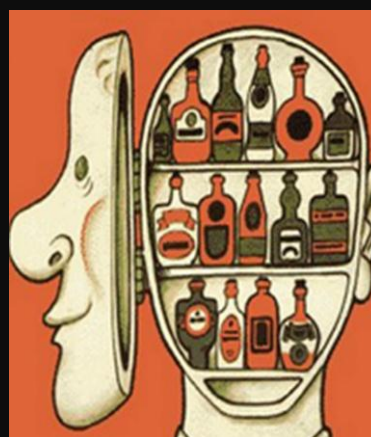
Les mercaderies sembla que tinguin vida pròpia i que el seu valor vingui del propi objecte quan només tenen valor pel treball humà que incorporen.

De vegades, fins i tot, els assignem poders màgics o místics (per exemple, a través de la publicitat) i ens oblidem que tots els seus poders vénen de nosaltres, del nostre treball creatiu.

Quelcom similar passa amb el diner. Aparenta tenir qualitats divines. No obstant això, els diners només són un objecte que s'utilitza per expressar el valor de la resta de mercaderies i d'aquí es deriven les seves altres funcions.

FETITXISME DE LA MERCADERIA

El fetitxe és un objecte creat pels humans al qual atribueix vida pròpia i se li rendeix culte.

En la producció mercantil, els productors i consumidors es relacionen entre si a través del món de les mercaderies on aquestes, igual que els fetitxes, apareixen com autòmats. El treball que porten incorporat no surt a la llum per enlloc.

Però la teoria del fetixisme de la mercaderia no és només una teoria per a desemmascarar la il·lusió i de l'autoengany. En vol demostrar, a la vegada, que la il·lusió té una base real que es camufla darrere de la part sensorial de la mercaderia, que com sabem, és el seu valor d'ús. Els valors d'ús amaguen un món real on es produeixen i s'intercanvien aquestes mercaderies i que és el resultat directe d'un sistema concret de relacions socials. Aquestes relacions es coordinen a través del desconcertant món de les mercaderies i en aquest món, el preu i els diners es converteixen en la manifestació universal del valor.

Això ens porta a la conclusió que mentre existeixi i s'accepti el sistema de relacions socials associat a la forma de producció capitalista, el secret que dóna lloc al fetixisme de la mercaderia i dels diners, difícilment s'aconseguirà desvetllar de manera generalitzada.

1.6.-LA NATURA I EL VALOR

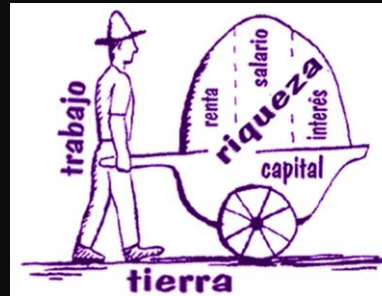
Al llarg d'aquestes pàgines ens detindrem en alguns dels besllums ecològics que es desprenen d'una lectura atenta d'*El Capital*.

En el Capítol I, Marx treu a la llum dues característiques del treball dels humans

1. Els humans, amb la seva activitat, procedeixen de la mateixa forma que procedeix la natura, és a dir, fent que la matèria canviï de forma.
2. En dur a terme el seu treball, es recolzen en les forces naturals, per la qual cosa les mercaderies són el resultat de la combinacions de dos elements:
 - la matèria, que subministra la naturalesa, i
 - el treball.

MARX I LA NATURA

Marx assenyala que la naturalesa és, al costat del treball, el punt de partida de la producció de valors d'ús

"L'home es recolza constantment a les forces naturals. El treball no és, doncs, la font única i exclusiva dels valors d'ús que produeix, de la riquesa material. El treball és, com ha dit William Petty, el pare de la riquesa, i la terra la mare "

Per aquest motiu si descomptem el conjunt de treballs útils continguts en cada mercaderia, quedarà sempre un substrat material, que és el que la natura ofereix a l'home sense intervenció de la mà humana.

El treball no és, doncs, la única i exclusiva font dels valors d'ús que produeix la riquesa material de tal o tal societat. Com recorda Marx:

- El treball és, el pare de la riquesa, i
- la terra la mare.

Contràriament al que se sol pensar, Marx dóna molta importància als valors d'ús i també a aquells que no incorporen valor de canvi.

Ara bé, Marx es va proposar analitzar en *El Capital* la forma de producció capitalista, o sigui, un sistema d'organització social, que com estem veient, se sustenta sobre la producció i intercanvi de mercaderies.

Hi ha valors d'ús que són imprescindibles per als éssers vius, però ja hem vist que no tots ells reuneixen la condició de mercaderia. Molts dels valors d'ús que no porten treball incorporat, poden ser consumits lliurement, tant pels humans com per la resta d'éssers vius. Pensem, per exemple, amb l'aigua de la pluja, l'aire o els fruits silvestres. Per contra, les mercaderies únicament formen part del món dels humans i són el resultat directe d'una determinada forma d'organització social.

El valor d'ús i el valor de canvi són, per tant, radicalment diferents i són independents l'un de l'altre. Però tots dos han de conviure per poder donar lloc a un tot, o sigui, a la mercaderia. En cas contrari, la mercaderia no existiria com a tal i el valor d'ús operaria al marge del valor de canvi, però sense arribar a formar part d'aquesta totalitat que denominem mercaderia.

La mercaderia, com a tal, recorre dos moments diferents. El primer és el de l'intercanvi i el que llavors brilla és el seu valor de canvi. El segon és el del consum i llavors el protagonisme correspon al seu valor d'ús.

Alguns, amb l'afany de distanciar-se de Marx, el critiquen per l'atenció, suposadament excessiva, que presta al valor de canvi i consideren que això significa relegar a l'oblit l'aportació que la naturalesa fa a la riquesa social.

Hem vist que aquesta crítica no té cap ni peus i els que la formulen no fan una altra cosa que posar al descobert la seva ignorància.

Hi ha un altre element ha tenir en compte: Marx, analitza el funcionament del sistema capitalista de manera crítica, posant al descobert els seus mecanismes explotadors i irracionals. El que ell es proposa és, precisament, ajudar a superar aquest sistema. Marx ens explica una sèrie de fenòmens associats al sistema capitalista, la qual cosa no vol dir que justifiqui aquests fenòmens. Termes tals com "productiu", "improductiu", "autovalorizació", i fins i tot "consum" no els va inventar Marx sinó que són termes derivats del vocabulari del capital.

Quan Marx parla de riquesa, no ho fa de manera intemporal. Fita, com hem vist al començament, la seva explicació al sistema de producció capitalista. A ningú li hauria de passar per alt que aquest sistema tendeix a mercantilitzar-ho tot i no té cap respecte per allò que no està mercantilitzat. El seu únic objectiu, com veurem més endavant, és l'absorció de plus-vàlua vinculada a la mercantilització i d'aquí es desprèn, precisament, la seva conducta destructiva vers la naturalesa.

Capítol II. EL PROCÉS D'INTERCANVI

És en el capítol II, Marx entra de ple en el tema de les relacions socials. Ens recorda que les mercaderies no són independents ni tenen vida pròpia, la qual cosa no deixar de ser una nova manera de combatre el fetitxisme de les mercaderies amb que finalitza el capítol I.

Al no disposar de vida pròpia, les mercaderies han d'anar al mercat de la mà de llurs propietaris i mostrar-se com a valors d'ús abans de realitzar-se com a valors de canvi. Si no posseeixen valor d'ús no "valen" res. La seva cara agradable, doncs, es deriva del valor d'ús i aquesta cara agradable l'abrigalla i li permet lluir el seu valor de canvi.

Però el valor d'ús, no té interès per al propietari de la mercaderia, ja que no pensa "usar-la". Per contra, n'ha de tenir pel no propietari i d'això es desprèn precisament la seva inclinació per comprar-la.

El propietari, per la seva banda, intercanvia la seva pròpia mercaderia amb la finalitat de poder adquirir mercaderies alienes que per a ell sí tenen valors d'ús. D'aquesta forma el valor d'ús esdevé el motor de l'intercanvi.

Els diferents propietaris de mercaderies han de reconèixer-se entre ells i ningú ha d'apropiar-se de la mercaderia aliena si no és mitjançant un acte de mutu consentiment que jurídicament denominem contracte de compra i venda.

Per poder assabentar-se del valor d'una mercaderia, llur propietari necessita poder comparar-la amb les altres. Al llarg del temps s'ha recorregut un procés històric que ha permès que totes les mercaderies es comparin a un mateix equivalent general donant lloc així a l'aparició dels diners.

- **Els propietaris de les mercaderies tenen la possessió sobre elles.**
- **Aquests propietaris entren en relació amb altres interessats a adquirir-les.**
- **L'alienació de les mercaderies només es produeix mitjançant un acte consentit.**
- **L'expressió jurídica d'aquest acte és el contracte de compra-venda.**

Els diners són un veritable fenomen social que prospera conforme les relacions comercials es desenvolupen i ajuda a governar la contradicció que travessa la mercaderia entre el seu valor d'ús i el seu valor de canvi.

El sistema més desenvolupat de relacions d'intercanvi és el capitalista, que tendeix a convertir tots els valors d'ús en mercaderia. Aquesta tendència cap a la "mercantilització de la vida" permet, com veurem a continuació, que els diners operin com un mitjà d'intercanvi que pot arribar a comprar pràcticament totes les coses.

Sota el capitalisme, els diners condicionen una gran part de les nostres vides. Ens ajuden a resoldre uns problemes i ens en genera d'altres. Per manca de diners podem perdre l'habitatge. Els diners ens obliguen a treballar en feines desagradables. Els diners poden derrocar governs. Per diners es mata i es fan guerres.

Els diners, doncs, sembla que tenen un estrany poder capaç d'obligar a la gent a fer coses. Però la seva rellevància està associada al paper social que assumeixen en una societat mercantilitzada.

Capítol III. EL DINER, O LA CIRCULACIÓ DE MERCADERIES

En aquest capítol, Marx s'ocupa del paper dels diners dintre de cada mercat nacional i finalment passa a examinar els diners a nivell internacional.

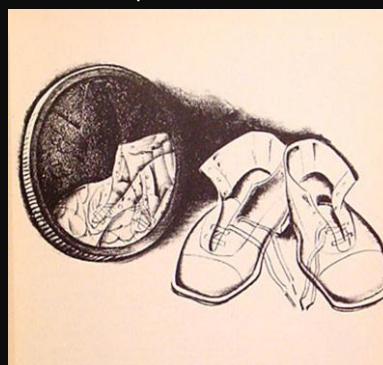
En tots dos supòsits es dóna més concreció a la discussió que es va iniciar d'una manera molt més abstracte en el capítol I, on no hi havia cap referència a les diferents realitats nacionals.

Marx analitza cinc aspectes dels diners dins les fronteres controlades per un sol estat:

- I. Els diners com a mesura del valor o equivalent general, la qual cosa permet comparar totes les mercaderies, des de les més senzilles a les més sofisticades.
- II. Els diners com a patró de preus, la qual cosa permet identificar cada mercaderia amb un preu concret.
- III. Els diners com a mitjà de circulació, la qual cosa permet canviar totes les mercaderies en qualsevol lloc i en qualsevol moment del temps.
- IV. Els diners com a mitjà d'atresorament (o dipòsit de valor) el que permet construir una reserva per fer front a necessitats o projectes futurs.
- V. Els diners com a mitjà de pagament universal (i de crèdit) el que permet pagar un producte de luxe, un bé de primera necessitat, una pensió, un impost,..., o una multa, i aquest pagament es pot fer al comptat, anticipat o postergat.

DIVERSITAT FUNCIONAL DELS DINERS

Marx analitza els diners a través del repàs de les diferents funcions que exerceix en l'economia mercantil, i de l'especificitat amb què intervé en dur a terme aquestes funcions.

El diner actua com 1 /mesura de valor, 2 / patró de preus, 3/ mitjà de circulació, 4/mitjà de tresorament i 5 /mitjà de pagament universal.

Els diners expandeixen i eixamplen les seves funcions conforme ho fa la producció mercantil.

Encara que els diners se'ns presenta de moltes formes, Marx, inicialment, pressuposa que la mercaderia-diners és l'or i en un primer moment es limita a analitzar el paper dels diners a través del que ell anomena intercanvi simple.

Això té una explicació: inicialment la creació dels diners no es va fer a través de paper i tinta, sinó amb monedes d'or i monedes de plata. Aquestes monedes es podien fondre i convertir de nou en lingots, o sigui, en purs diners materials. D'aquesta manera, els lingots d'or i plata només es diferenciaven pel "uniforme" que havia triat la moneda nacional.

L'or (i plata) és una mercaderia igual a les altres i com tal té un valor: l'extracció de l'or (i plata) demanda determinat treball socialment necessari el que fa d'ella una mercaderia commensurable.

III.1.-MESURA DELS VALORS I PATRÓ DE PREUS

La funció primordial dels diners-mercaderia és la de servir de mesura de valor de les altres mercaderies establint vincles entre productors i consumidors. D'aquesta manera, els diners permeten l'intercanvi de qualsevol mercaderia. Aquest és, justament, el seu valor d'ús més important.

En expressar una mercaderia en diners, a través d'una equació aïllada, representem el valor de cada mercaderia d'una manera socialment vàlida, o sigui, comprensible per a qualsevol persona.

Mercaderia A = a Diners Mercaderia B = b Diners Mercaderia C = c Diners Mercaderia D = d Diners	A, B, C, D són valors d'ús amb característiques físiques i utilitats diferents i que coneixem amb noms diferents.
	a, b, c, d són valors d'ús amb característiques físiques i utilitats diferents i que coneixem amb noms diferents.

La utilització dels diners com a equivalent general permet exhibir el preu (o una llista de preus) al costat de cada mercaderia.

Indubtablement, el preu canvia segons la mercaderia que utilitzem com a diners. Si s'empren com a mesura de valor l'or i la plata, totes les mercaderies tindran dues expressions de preus diferents, una en or i una altra en plata, que conviuran pacíficament una al costat de l'altre mentre la relació de valor entre or i plata romangui invariable. Per contra, un canvi en la relació de valor entre or i plata pertorbarà aquesta relació de preus.

Mercaderia A = a or = a' plata Mercaderia B = b oro = b' plata	a,a'; b,b'; c,c'; d,d' són quanties diferents, o sigui, unitats monetàries i aquestes unitats monetàries de vegades adopten la forma
---	--

Mercaderia C = c oro = c' plata	d'or i en unes altres la forma de plata.
Mercaderia D = d oro = d' plata	
$a < a'; b < b'; c < c'; d < d'$.	

L'or pot dividir-se en parts alíquotes, prenent en cada cas l'escala adequada associable a cadascuna de les mercaderies, des de les que tenen més valor fins a les que en tenen menys.

La divisió de l'or no es trastoca per una variació del seu valor ja que les diferents quantitats d'or guarden la mateixa relació de valor entre elles: 10 unces d'or sempre valen 5 vegades més que 2 unces d'or. D'altra banda, el canvi de valor de l'or afecta totes les mercaderies alhora, deixant invariables els seus valors relatius.

El preu de les mercaderies només pot pujar de forma general, o bé per un augment dels valors de les mercaderies mentre el valor dels diners roman constant, o bé per una caiguda del valor dels diners mentre els valors de les mercaderies resten constants. En ambdós casos és la productivitat del treball el factor decisiu.

Perquè la moneda pugui funcionar com a patró de preus fa falta un sistema monetari que no es limiti a les comparacions d'unes mercaderies amb unes altres, sinó que faciliti la circulació efectiva de totes elles.

Per aquest motiu fou necessari en el seu moment que l'autoritat estatal fixés la relació entre or i moneda (per exemple: 1 unça d'or = 1.000 pessetes). Gràcies a aquesta decisió, les mercaderies es poden canviar per una quantitat concreta de monedes.

Ja sabem que el preu es basa en el valor i que es veu influenciat per altres factors. Per la mateixa raó, la moneda, com a patró de preus, serveix per mesurar valors, però, a l'hora de la veritat, la quantia de monedes requerides per intercanviar les mercaderies pot diferir dels seus valors respectius.

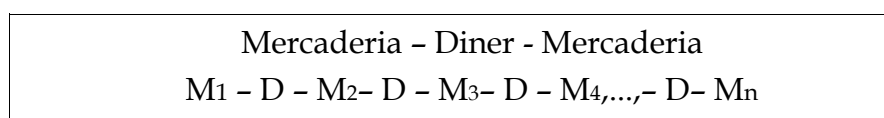
Aquesta contradicció entre preu i valor de vegades arriba a l'extrem que coses que no porten treball incorporat, o sigui sense valor, tinguin preu i que a nivell social se les valori: la consciència, la fidelitat, l'honor, etc., es poden oferir i vendre per diners i, per això s'arriben a mercantilitzar. La terra sense conrear, que no incorpora treball, també pot tenir un preu imposat per els que se l'han apropiat. En aquest cas, el preu està condicionat per la llei de l'oferta i la demanda, per la renda que genera i per la taxa d'interès.

En una societat on l'activitat econòmica es coordina a través dels diners, aquests diners tenen capacitat de comprar tots els aspectes de la vida social i adquirir qualsevol cosa. Els diners influeixen en les nostres conductes. Com més diners es té, més gran és la capacitat per disposar de poder social. Aquest és un poder no específic. No està vinculat a cap activitat en particular. És genèric, abstracte.

III.2.-MITJÀ DE CIRCULACIÓ

III.2.1.- La metamorfosi de les mercaderies

La moneda intermèdia en el procés de circulació de mercaderies. Amb l'acte de canvi, 1) una mercaderia es converteix en diners i després aquests diners permeten adquirir 2) altres mercaderies. Així, unes mercaderies van sortint de la circulació i unes altres entren, però els diners circulen sempre i reemplacen les mercaderies.

És en la circulació, quan la moneda suplanta a la mercaderia i aconsegueix les funcions de mesura de valors i de patró de preus.

A través de la circulació, la moneda permet separar l'acte de compra de l'acte de venda. Aquesta ruptura en el temps comporta la possibilitat que es produeixi una crisi.

Mercaderia	Diner	Mercaderia
M₁	D	M₂
Temps 1	Temps d'espera	Temps 2

Marx va aprofitar l'exposició d'aquest fenomen per criticar la idea de Jean-Baptiste Say segons la qual l'oferta i la demanda s'alimenten una a l'altra de forma perfecta.

El procés descrit per Say se sustentava en dos punts:

- 1) Sempre hi ha equilibri entre oferta i demanda atès que la producció d'un producte, per exemple, d'1.000 unitats monetàries, permet distribuir una quantia equivalent entre tots els que han participat en la seva producció (per exemple, 400 en salaris, 300 en compres a proveïdors i 300 de

benefici empresarial). Això elimina la possibilitat d'una crisi de sobreproducció.

- 2) Unes mercaderies s'intercanvien per altres mercaderies. Els diners únicament faciliten l'intercanvi.

Però això no és del tot cert. D'una banda, com hem vist en el capítol I d'*El Capital*, la mercaderia en la societat capitalista està travessada per un feix de contradiccions: valor d'ús / valor de canvi; treball concret / treball abstracte; treball privat / treball socialment necessari; treball viu / treball mort. D'altra banda, com acabem de veure ara, els diners permeten escindir el moment d'una venda del de la compra posterior i aquesta escissió de vegades s'accentua. Tot això conflueix en el procés de metamorfosi de les mercaderies i comporta la possibilitat de les crisis amb la conseqüent sobreproducció.

Les idees de Say es reflecteixen també en els escrits de Ricardo i els economistes clàssics contemporanis. Per això, la teoria econòmica dominant de l'època de Marx no estava preparada per comprendre i explicar la crisi com tampoc ho està la d'ara.

III.2.2.- La circulació dels diners

El procés de metamorfosi de la mercaderia és successiu. Les mercaderies entren, surten i finalment desapareixen en ser consumides. Els diners, en canvi, es desplacen. Això pot alimentar la il·lusió que són els diners qui empenyen les mercaderies i les fan circular.

Els diners no són la causa de la circulació, igual que el jaç d'un riu no és la causa del riu.

Quina és la quantitat de moneda necessària per facilitar la circulació? Hi ha tres elements a tenir en compte:

- 1) La quantitat de mercaderies, (k)
- 2) el preu de les mercaderies (p) i
- 3) la velocitat de circulació de les mercaderies (v).

Amb aquests tres elements es pot construir una expressió general:

Massa de diners funcionant com a mitjà de circulació = $(k \times p) / v$

Aquesta massa de diners incideix en el nivell de preus encara que el seu determinant bàsic, com s'ha vist, és el temps de treball socialment necessari.

III.2.3.- La moneda. Els signes de valor

Les monedes varien d'un país a un altre. L'or i la plata es cobreixen amb diferents uniformes nacionals.

El pes de les monedes d'or llançades a la circulació, en un primer moment coincideix amb la quantia d'or que han de representar. Després, en circular es desgasten. Com més accentuada és la circulació de mercaderies en un país, major és el desgast de les monedes. Finalment la moneda desgastada simbolitza un valor que no té.

El contingut simbòlic de la moneda, troba una expressió avançada en el paper moneda que no té en si mateix valor, però el porta imprès i per això ja s'accepta que el representa.

Si la quantitat de paper moneda que circula no supera la suma de moneda necessària per escometre els intercanvis, no existeix cap inconvenient per reemplaçar els diners or per altres signes que simbolitzin el valor.

III.3.- DINERS

III.3.1.- Atresorament

Ja hem vist que el procés de circulació de mercaderies es pot interrompre en el moment de la venda. D'aquesta forma, el venedor reté l'import obtingut i l'emmagatzema amb la finalitat d'emprar-lo més endavant.

Els diners atresorats, en romandre inactiu, no tenen utilitat immediata. El atresorament permet l'acumulació i la possibilitat d'utilitzar la quantitat acumulada en inversions futures, on, com i quan es consideri oportú. La tendència al atresorament és natural i la capacitat de atresorar il·limitada.

L'atresorament influeix sobre la circulació. Més amunt hem explicat els elements que permeten determinar la quantitat de diners en circulació. Aquesta massa pot contreure's o ampliar-se en funció del moviment de mercaderies. Això és possible gràcies a les quanties atresorades i dóna lloc al fet que les quantitats de diners d'un país estiguin sempre per damunt de les necessàries per facilitar la circulació.

III.3.2.-Mitjà de pagament

Gràcies als diners, les mercaderies no han de pagar-se sempre al comptat. Quan el pagament és diferit, els diners s'utilitzen per liquidar el crèdit obtingut (o concedit) en lliurar-se la mercaderia. Això dóna lloc a la figura del deutor i del creditor.

La funció dels diners com a mitjà de pagament fa operar el sistema de crèdit convertint-lo en una de les palanques més utilitzades per afavorir la circulació de mercaderies. El crèdit, com s'ha vist repetidament, estimula la inversió i desborda el consum.

No tots els deutes es deriven de les compres a crèdit. En una societat capitalista, els tributs, per regla general, han de pagar-se en diners a diferència del que ocorria en les societats precapitalistes, en les quals se solien pagar en espècies. Una multa, el lloguer d'una casa o d'un magatzem, igual que altres obligacions de pagament, també es liquida en diners.

III.3.3.-Diners mundials

Els diners estimulen el comerç internacional. En l'època del patró or aquesta funció es concretava a partir de les relacions existents entre el valor del metall i les altre mercaderies. Donat que les monedes d'or i plata estaven fetes amb un material que podia fondre's sense gaires complicacions i adoptar la forma de lingots, aquestes monedes circulaven fàcilment en qualsevol indret del món. El seu rol com a diners no depenia de la seva forma com a "moneda de curs legal" en tal o tal país en particular, sinó que depenia directament del seu valor.

Però aquest patró es va abandonar al segle XX.

Ara els diners se segueixen presentant amb diferents uniformes nacionals, tot i que ja no tenen la forma d'or. Les vestimentes es modifiquen gràcies a les relacions de canvi entre monedes de cada país. Aquesta relació permet comparar les seves respectives estructures econòmiques i el nivell de desenvolupament de les forces productives.

Però la relació no sempre és pacífica i ordenada. Sota la pressió de les circumstàncies concretes en les quals s'efectua la producció, els governs es veuen en la necessitat d'anar prenent mesures de defensa de les seves economies nacionals que acaben augmentant el desordre general.

Algunes de les monedes, com per exemple el dòlar d'EUA compten amb l'acceptació generalitzada com a mitjà de pagament més enllà de les fronteres formals de l'estat que les emet i malgrat portar un uniforme nacional propi. Aquest privilegi té a veure amb el domini imperialistes dels EUA. Si aquest imperi caigués, el dòlar d'EUA certament deixaria de ser la moneda mundial. De la mateixa manera, qualsevol crisi del dòlar, posa en dubte l'existència d'EUA com a imperi.

El paper internacional del dòlar, en perspectiva històrica, és recent. L'imperi global d'EUA ha existit només des de la Segona Guerra Mundial, mentre que el paper de l'or com a diner mundial és molt més antic. A més, el dòlar d'EUA no pot actuar com una mesura universal de valor independentment de l'or, ja que si ens atenim a la llei del valor, és necessari que el valor de canvi d'una mercaderia es confronti amb el valor d'una altra mercaderia.

Actualment, el lingot d'or encara està oficialment valorat com un actiu monetari pel Tresor d'EUA, per altres bancs centrals i pel Fons Monetari Internacional.

Això no vol dir que el paper de l'or com a diners mundials sigui etern o que hem de tornar inexcusablement a recuperar el patró oro i menys encara, quan els Estats emissors no estan en condicions de garantir la conversió en or del que cada bitllet emès diu representar.

El paper de l'or és un paper vinculat a l'organització social que l'ha creat i igual que aquesta organització social, pot desaparèixer. Però la seva funció com a diner universal no depèn únicament de la decisió de tal o tal govern, ni dels acords que diferents governs puguin prendre, per molt poderosos que siguin.

Qüestionari

Aquest qüestionari pretén ser una eina per a la discussió de "El Capital" en grup.

Perquè el treball doni fruit, és recomanable que tots els seus membres estiguin implicats en la lluita pel canvi social, ja sigui militant en una mateixa organització o en organitzacions diverses. Així es podran relacionar els continguts de l'obra de Marx amb la pràctica diària.

La finalitat del qüestionari és propiciar el diàleg entre tots els components del grup, intercanviar coneixements i experiències i beneficiar-se tots l'esforç realitzat.

Les resposta, sempre que sigui possible, s'han de relacionar amb la realitat concreta en què s'actua i que es pretén transformar de manera favorable als interessos dels explotats.

Abans de respondre les preguntes, és recomanable llegir el capítol indicat. Posteriorment, o fins i tot abans si es possible, s'hauria llegir el capítol corresponent d'*El Capital* i reprendre de nou la discussió.

Capítol I. LA MERCADERIA

1ª Del següent llistat, distingeixi aquelles coses que són mercaderies de les que no ho són:

1. Un viatge en transport públic
2. L'extracció d'un queixal a la sanitat pública
3. El empastament d'un queixal en una clínica dental privada
4. Una funció d'òpera
5. Un espectacle de carrer organitzat per l'ajuntament en motiu de les festes del barri
6. El salari
7. Una patent
8. Una truita cuinada per una treballadora que es fa càrrec del treball domèstic en una casa senyorial

9. Una truita cuinada per una treballadora en un restaurant
10. Un solar sense edificar
11. Una troballa prehistòrica
12. La reproducció d'un guerrer de Terracota
13. Una Bíblia
14. Un exemplar d'El Capital de Marx
15. Un avió militar
16. Un avió comercial
17. Aigua d'un riu
18. Aigua mineral embotellada
19. Una pòlissa d'assegurança
20. Una empresa
21. La guitarra de Jimi Hendrix
22. Una multa

2ª Observa els productes del llistat anterior que s'ha considerat que no reuneixen la condició de mercaderia i efectua les següents classificacions:

1. Productes pels quals es paga preu i productes pels quals no es paga preu.
2. Productes que porten treball humà incorporat i que per tant té valor i productes que no incorporen treball humà.
3. Productes reproduïbles i productes no reproduïbles.

3ª Quina és la diferència entre béns i serveis?

4ª Quin és el comú denominador que tenen totes les mercaderies? Què entén vostè per comú denominador?

5ª Val el mateix una taula produïda per un fuster mandrós que una taula d'igual característiques produïda per un fuster molt eficient?

6^a En què es diferencia i en què no es diferencia el treball d'un fuster durant una jornada laboral de 8 hores i el d'un mecànic durant la mateixa jornada?

7ª Quina diferència hi ha entre treball concret i treball abstracte? Val el mateix el treball realitzat per un peó que el realitza el recepcionista d'un hotel que domina cinc idiomes?

8ª Quina consideració incorpora Marx sobre la determinació del valor de la força laboral que permetria justificar l'estructura jeràrquica dels salaris que s'acostuma a incorporar en els convenis laborals col·lectius?

9ª Quina és la diferència entre treball passat i treball present?

10ª Quin treball de les persones creació o no creació valor?

1. El treball domèstic
2. El treball d'un jornaler
3. El treball per compte propi
4. El treball d'un funcionari
5. El treball d'un representant sindical
6. El treball d'un miner

11ª Poseu dos exemples de fetitxe.

12ª Qui produeixen, intercanvien i consumeixen les mercaderies?

Capítol II. EL PROCÉS D'INTERCANVI

1^a ¿Quina relació hi ha entre les mercaderies i els seus propietaris?

2ª Quina figura jurídica s'utilitza en el moment de l'intercanvi?

3ª Quina diferència hi ha entre propietat, possessió i consum?

4^a En què s'està pensant quan es diu que el capitalisme tendeix a mercantilitzar-ho tot? Poseu tres exemples que confirmin aquesta afirmació. Poseu tres excepcions.

Capítol III. ELS DINERS, O SIGUI LA CIRCULACIÓ DE LES MERCADERIES

- 1ª Expliqueu la relació entre l'or i el preu d'una cosa.
- 2ª Què entén vostè per equivalent monetari del valor?
- 3ª Per què el valor s'ha d'expressar sota la forma d'un preu?
- 4ª Els productes que no es poden vendre i que es degraden o es destrueix: incorporen treball? ¿Tenen valor?
- 5ª Quina relació hi ha entre els diners i l'etiqueta que indica el preu d'una mercaderia?
- 6ª Indiqueu exemples de coses que tot i tenir preu i pagar-se amb diners, no tenen valor
- 7ª Expliqueu per què la possibilitat d'atresorar diners pot ocasionar o agreujar una crisi
- 8ª Els diners es consumeix?
- 9ª Quina d'aquestes dues afirmacions li sembla la més correcta?
 1. Els diners genera el procés de circulació i sense diners la circulació no existiria
 2. Els diners permet dur a terme el procés de circulació de mercaderia en millors condicions i ha, nascut com a resultat d'aquest procés.